

NAGY ΟΜΗΡΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

(από MORRIS -POWELL)

(απόδοση βασικών σημείων: Φ.Π. Μανακίδου)

Δεν έχουμε καταφέρει να συγκροτήσουμε ένα **οριστικό** κείμενο της *Ιλιάδος* και της *Οδύσσειας*, άρα μία οριστική έκδοση. Στην ιδανική του μορφή αυτό το κείμενο θα περιελάμβανε ολόκληρη την ιστορία της παράδοσης του ομηρικού κειμένου στο πέρασμα των αιώνων, δηλ. από την προκλασική έως τη μεσαιωνική εποχή.

Ποια είναι τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία μία έκδοση θεωρείται οριστική; Δεν υπάρχει συμφωνία επ' αυτού.

Τα **ομηρικά σχόλια** είναι πολύ σημαντικά για τη σχετική συζήτηση της οριστικής έκδοσης.

1. **Jean Baptiste Gaspard d'Ansse de Villoison 1788**, ανακαλύπτει τον κώδικα **A Marcianus αρ.454, 10ος αιώνα**. Προλεγόμενα στα σχόλια A (με περισσότερες από 1000 αναφορές στον Αρίσταρχο, άρα μια προσδοκία ότι μπορούμε να ανασυστήσουμε το κείμενο του Αρίσταρχου):

τι λένε; 1) περιέχουν διευκρινήσεις για σκοτεινά σημεία, αποκαθιστούν γνήσιες και πρωτότυπες γραφές, εξηγούν έθιμα, τελετές, μυθολογία και γεωγραφία των αρχαίων, αξιολογούν διαφορετικές γραφές χειρογράφων και διορθώσεις των κριτικών. **2)** το ομηρικό contextus ήταν φθαρμένο και οι αοιδοί το τραγουδούσαν από μνήμη και έτσι ήταν αδύνατον να μην έχουν προστεθεί ή αφαιρεθεί ή αλλαχθεί πολλά πράγματα. **3)** μαρτυρία του Ιώσηπου¹ (κατά *Απίωνος* 1.12-13, 1ος μ.Χ., ο Απίων μαθητής του Δίδυμου, σύγχρονός του) ότι ο Όμηρος δεν είχε γράψει τα ποιήματά του (**άρα δεν υπάρχει κανένα πρωτότυπο κείμενο**) και ένα αδημοσίευτο σχόλιο που αποδίδεται στον Διονύσιο τον Θράκα (*Anecdota graeca* 2.182=*Grammatici Graeci* τόμ.3, 179)² τα έπη διατηρήθηκαν στη μνήμη και μόλις επί Πεισίστρατου, αυτός ο τύραννος στην Αθήνα ζήτησε να μαζευτούν ομηρικοί στίχοι με αποτέλεσμα ο καθένας να παρουσίαζε για ομηρικούς τους δικούς του στίχους.³ Άρα υπήρχε μια **ραψωδική φάση** στην ιστορία της παράδοσης των ομηρικών επών (και σε αυτό οι αλεξανδρινοί είναι τελειώς αντίθετοι, αφού κατά τον Αρίσταρχο ο Όμηρος ήταν Αθηναίος του 1000 π.Χ. την εποχή των μεταναστεύσεων στην Αττική (σχόλια A στο N 197 και τα σχόλια πιστεύουν ότι Όμηρος έγραψε τα έπη του, (π.χ. P 719), **4)** αυτοί οι νόθοι στίχοι δεν παραλείπονται από τους κριτικούς, αλλά επισημαίνονται με έναν οβελό.

ΑΡΑ 3 πλευρές: 1) ιστορικό πλαίσιο 2) το ίδιο το κείμενο 3) προφορικές ομηρικές παραδόσεις (ραψωδικές) που λανθάνουν αλλά και υπονομεύουν το κείμενο άρα αποσταθεροποίηση των φιλολογικών προοπτικών των 2 προηγούμενων πλευρών (σ.132 και 134).

2. Friedrich August Wolf, *Prolegomena ad Homerum* 1795. Σε κάποια σημεία συμφωνεί με τον Villoison (ο Όμηρος δεν ξέρει γραφή και ότι και οι αλεξανδρινοί φιλόλογοι το ήξεραν και άρα

¹ *διαμνημονευμένην* ἐκ τῶν ἁσμάτων ὕστερον συντεθῆναι καὶ διὰ τοῦτο πολλὰς ἐν αὐτῇ σχεῖν τὰς διαφορίας. (άρα επιμέρους άσματα που αργότερα συγκρότησαν τα ομηρικά κείμενα).

² τι λέει: «τα έργα του Ομήρου **χάθηκαν**, ... γιατί εκείνες τις μέρες δεν παραδίδονταν γραπτώς, αλλά μόνον με εξάσκηση ώστε να μπορούν να τα απομνημονεύσουν...».

³ Η πεισιστράτεια έκδοση: μπορεί να είναι πολιτικός μύθος που καλλιεργήθηκε από τους Πεισιστρατίδες που επεδίωκαν έτσι να γίνουν ένα είδος πολιτιστικών ηρώων; Μπορεί να είναι και χαρακτηριστική ιστορία ιδρυτικών μύθων με την έννοια ότι εξηγεί τη γένεση μιας κεντρικής προφορικής παράδοσης που σταδιακά γίνεται κεντρικός ο θεσμός και αυτό στηρίζεται στην αναδημιουργία ενός χαμένου ή έστω ξεχασμένου αρχετύπου του πρωταρχικού έργου (δηλ. εδώ των ομηρικών ποιημάτων).

αυτοί κάνουν μόνον εικασίες σε φθαρμένο κείμενο και δεν κάνουν αξιόπιστα σχόλια) σε κάποια διαφωνεί. Το σημείο διαφωνίας είναι τι λένε τα ομηρικά σχόλια για τους *αρχαίους κριτικούς*.

Ποιοι είναι αυτοί; Οι αλεξανδρινοί φιλόλογοι στη Βιβλιοθήκη που ιδρύθηκε στις αρχές του 3ου αι.

ι) Ζηνόδοτος από την Έφεσο (: 1η αλεξανδρινή έκδοση Ομήρου). Nickau 1977, Mathaios υπό έκδ.)

Υπάρχει η άποψη (Ρεγκάκου) ότι ο Ζηνόδοτος συγκρότησε στην έκδοσή του ένα δικό του κείμενο που το γνώριζε ο Αρίσταρχος ακόμη κι αν ο Δίδυμος και ο Αριστόνικος δεν είχαν πρόσβαση σε αυτή. Οι Καλλίμαχος και Απολλώνιος Ρόδιος είχαν πρόσβαση.

ii) Αριστοφάνης Βυζάντιος (διευθυντής Βιβλιοθήκης, περ. αρχή 2ου αι.) W. Slater, έκδ. *Aristophanes Byzantii fragmenta*, Βερολίνο 1986.

iii) Αρίσταρχος Σαμόθραξ (μέσα 2ου αι.). Η έκδοσή του μνημονεύεται πολύ συχνά από τα ομηρικά σχόλια και συνιστά την κύρια αυθεντία για τα ομηρικά σχόλια. Πίστευε στην ιστορικότητα του Ομήρου, ότι ήταν εγγράμματος (όπως και ο Ησίοδος που διάβασε τα ομηρικά έπη, σχόλια στο P 719).

Επανεκδοση του κειμένου του κώδικα A της Ιλιάδος και των σχολίων έκανε ο **PIERRON** 1869. Βασίστηκε στη σχολή του Königsberg K. **Lehrs** (1882, 3η έκδοση Λιψία: *De Aristarchi studiis Homericis*) που υπερασπιζόταν την αξιοπιστία του Αρίσταρχου όπως αυτή αποτυπώνεται στα σχόλια A. Με αυτή την προσπάθεια αναγνωρίζουμε τις πολλές πολλαπλές διαφορετικές γραφές που είχε στη διάθεσή του ο Αρίσταρχος και πώς προσπαθούσε να αποκαταστήσει το αρχικό αυθεντικό κείμενο.

ΔΙΑΦΩΝΙΑ Villoison - Wolf: Ο πρώτος θεωρεί αυθεντία τους αλεξανδρινούς και δη τον Αρίσταρχο (και το ομηρικό κείμενο είναι επομένως **αριστάρχειο**), ο δεύτερος αντίθετα αμφισβητεί ότι τα ομηρικά σχόλια είναι έγκυρα και ότι η έκδοση του Αρίσταρχου είναι αυθεντία (και το ομηρικό κείμενο είναι **μετααριστάρχειο**). Ο Wolf στηρίχθηκε σε ένα σχόλιο στον Πίνδαρο N.2.1.c ότι ο ραψωδός **Κύναιθος** παρενέβαλε δικούς του στίχους στην ομηρική ποίηση (ομηρική του απαγγελία ίσως 504 π.Χ. στις Συρακούσες).⁴ Πίστευε ότι οι αρχαίοι κριτικοί **δεν** είχαν στη διάθεσή τους αρκετό παλαιό υλικό και έτσι το κριτικό τους έργο δεν στηρίζεται σε στέρεα θεμέλια. Αμφισβητεί και τους 3 αλεξανδρινούς.

Ο Villoison είναι επομένως αισιόδοξος ότι μέσα από τα σχόλια του Αρίσταρχου μπορούμε να ασυγκροτήσουμε το γνήσιο ομηρικό κείμενο, ενώ ο Wolf πιστεύει ότι τα ασφαλή κριτήρια είναι μόνον τα μετά τον Αρίσταρχο και επομένως π.χ. του Λογγίνου ή του Πορφύριου.

Υπάρχει και μία ακόμη προσέγγιση ότι κάθε εναλλακτική γραφή (είτε στην παράδοση είτε στα σχόλια που ανάγονται σε οποιονδήποτε ομηριστή, αλεξανδρινό και μετααλεξανδρινό) είναι εν δυνάμει αυθεντική γραπτή αντανάκλαση του προφορικού ομηρικού ύφους. Άρα δεν μπορούμε να πούμε αυτό είναι σωστό ή λάθος αλλά αν λάβουμε υπόψη την ιστορική εξέλιξη της εκτέλεσης της ομηρικής ποίησης οι σωζόμενες διαφορετικές γραφές της παράδοσης κρίνονται αν είναι αυθεντικές ή όχι.

⁴ *ἀπαγγέλλω*= εκτελώ στον σχολ. Πίνδ. N.2.1.e *οί περί Κύναιθον... τὴν Ὀμήρου ποίησιν... ἐμνημόνεον καὶ ἀπήγγελλον* (σχέση δασκάλου και μαθητή στον κύκλο του Κύναιθου). Πάντως αυτή η πληροφορία δείχνει και ραψωδική παράδοση και γραπτό κείμενο αλλά και αστάθεια του κειμένου (κι αν προκύπτει από Αρίσταρχο, τότε κι αυτός τα πίστευε αυτά).

Σε κάθε περίπτωση μπορούμε να μελετήσουμε ως ιστορικό μοντέλο την επανέκδοση του κειμένου του κώδικα Α της *Ιλιάδος* και των σχολίων που έκανε ο **PIERRON** 1869.

3. **Έκδοση του Erbse σχολίων της *Ιλιάδος*** (βλ. βιβλιογραφία για πλήρη τίτλο). Περιλαμβάνει 2 τμήματα της παράδοσης των ομηρικών σχολίων που τα ονομάζει **scholia maiora**: α) Αρ.Η. το αρχέτυπο των σχολίων Α που είναι η κύρια πηγή για τον ΕΥΣΤΑΘΙΟ, 12ος (και για το etymologicum Gudianum)= τα σχόλια Α προέρχονται από την έκδοση Διατεσσάρων (Viermännerkommentar) = **VMK**.

Πηγή (;) των πληροφοριών του **VMK** είναι ένας αρχέτυπος κώδικας που περιλάμβανε συγχωνευμένα τα 4 αυτά ξεχωριστά υπομήμητα (βλ. σχόλια Α στο Κ 398 *έν μέντοι τῇ τετραλογία Νεμεσίωνος*, του 5ου ή 6ου αι. μ.Χ.; Οχι βέβαιο).

Τι είναι το υπόμνημα Διατεσσάρων; (το μαθαίνουμε στον κώδικα Α στη subscriptio* που υπάρχει στο τέλος της καθεμίας των 24 ραψωδιών): ομηρικές μελέτες του **Διδύμου** (για διαφορετικές γραφές του ομηρικού κειμένου· 2ο μισό 1ου π.Χ., αρχή 1ου), του **Αριστόνικου** (για τα κριτικά σημεία· νεώτερος σύγχρονος Διδύμου), του **Νικάνορα** (για τη στίξη· επί Αδριανού) και του **Ηρωδιανού** (για την προσωδία· επί Μάρκου Αυρηλίου, περ. 200 χρόνια μετά τον Δίδυμο). **Άρα στηρίζονται στην έκδοση και τα σχόλια του Αρίσταρχου**

*Το αρχαίο κείμενο: *παράκειται τὰ Ἀριστονίκου σημεία καὶ τὰ Διδύμου Περὶ τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως, τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἰλιακῆς προσωδίας Ἡρωδιανοῦ καὶ ἐκ τοῦ Νικάνορος Περὶ στιγμῆς.*

β) c που είναι το αρχέτυπο των σχολίων b και T.= **εξηγητικά σχόλια**

Η έκδοση του Erbse **δεν** περιλαμβάνει τα σχόλια D (που αποδίδονταν στον **Δίδυμο**: υπάρχουν στην έκδοση των κωδίκων Α, Β, Γ από τον Dindorf (1875-88). Οι τόμοι V, VI περιέχουν τα σχόλια T που είχε εκδώσει ο E. Maas. Επίσης **δεν** περιλαμβάνει του Πορφυρίου *Ζητήματα Ομηρικά* (3ος αι.μ.Χ.). **Αυτά τα σχόλια D λέγονται scholia minora (βλ. παρακάτω).**

4. Επίσης υπάρχουν **σχόλια στους σωζόμενους ομηρικούς παπύρους**, μερικά εκ των οποίων έχουν κοινή καταγωγή με τα σχόλια D, αλλά διαφέρουν από άποψη ποιότητας.

Ο Erbse θεώρησε ότι οι κατηγορίες αυτές των ομηρικών σχολίων ισχύουν και για την *Οδύσσεια*. Τα δύο αρχαιότερα χειρόγραφα της *Οδύσσειας σε μικρογράμματη* είναι ο G (10^{ow} ai.) και ο F (11^{ος} αι.) και **δεν** περιέχουν σχόλια. Η παλαιά έκδοση των σχολίων της *Οδύσσειας* είναι του **Dindorf (1855)** και **A. Ludwich, έκδ. Scholia in Homeri Odusseam a I-309 auctiora et emendatiora, Königsberg 1888-90.**

--- Άποψη του **Rudolf Pfeiffer 1968** για την ανασύσταση της ιστορίας της **έκδοσης του Ομήρου από τον Αρίσταρχο**:

Πρώτα ο Αρ. έγραψε ένα υπόμνημα για την έκδοση που είχε κάνει ο Αριστοφάνης ο Βυζάντιος, μετά συγκρότησε τη δική του έκδοση και ένα αναθεωρημένο υπόμνημα για συνοδεία της. Αργότερα τα μέλη της σχολής του συγκρότησαν μια **αναθεωρημένη** έκδοση (= δεύτερη έκδοση).

Ποια είναι η αξιωματική θέση του Αρίσταρχου; Αναζητούσε διαφορετικές γραφές στην παράδοση του ομηρικού κειμένου προκειμένου να εντοπίσει την αυθεντική εκδοχή. Ίσως αδιαφορούσε παντελώς και για τις παραδόσεις που αναφέρονταν στην **απαγγελία των ομηρικών**

επών; Υπάρχουν αναφορές στα σχόλια για τέτοιες παραδόσεις εκτέλεσης π.χ. κάποιοι στίχοι για τον οπλισμό του Πάτροκλου να απαγγέρονται *σπεύδοντα* (σε γρήγορο ρυθμό). Εδώ βλ. Richardson *CQ* 1980, 287.

Σύγχρονες εκδόσεις και η αξιοπιστία τους είναι ένα άλλο ζήτημα προς συζήτηση

T.W. Allen (D.B.Monro)

van Thiel 1991 (Οδύσσεια), 1996 (Ιλιάδα): καταδικάζει την έκδ. Allen και τη θεωρεί μεθοδολογικά εσφαλμένη και ο ίδιος βασίζεται στην αυθεντία της *κοινής έκδοσης*. Αυτή είναι η μεσαιωνική παράδοση διακριτή από τις γραφές των σχολίων ή των παπύρων ή της έμμεσης παράδοσης (π.χ. ομηρικά παραθέματα). Οι γραφές των σχολίων αντιμετωπίζονται ως απλές εικασίες.

Άλλοι ορισμοί της *κοινής έκδοσης*: (συμπληρωματικά και ο **Haslam** κυρίως 105 κ.εξ.)

A. Ludwich 1898 (πβ. Allen 19240) η προαλεξανδρινή έκδοση που βασιζόταν σε αθηναϊκό πρωτότυπο και η απώτερη πηγή της μεσαιωνικής χειρόγραφης παράδοσης. Ο Ludwich συγκέντρωσε τα προαλεξανδρινά παραθέματα για να δείξει ότι η κοινή έκδοση υπήρχε πριν από την αλεξανδρινή εποχή που την αμφισβητούν όπως δείχνουν τα παλαιότερα ομηρικά κείμενα των αλεξανδρινών παπύρων. Οι γραφές των σχολίων που είναι διαφορετικές της κοινής έκδοσης είναι αυθεντικές και όχι εικασίες και η **αλεξανδρινή έκδοση του Αρίσταρχου αποτελεί τεράστιο βήμα προόδου σε σχέση με την προαλεξανδρινή κοινή έκδοση**.

Επομένως εδώ είναι η γραμμή του **Lehrs** για αποκατάσταση του κύρους του **Αρίσταρχου** ως εκδότη. Τελευταία σε αυτή τη γραμμή εντάσσεται ο **Ρεγκάκος** που θεωρεί ότι είναι έγκυροι οι εκδοτικοί κανόνες των 3 αλεξανδρινών κυρίως σε σχέση με τις προτεινόμενες από αυτούς γραφές (1993).

M. van der Valk (1963-64) η προαριστάρχεια *κοινή έκδοση* διατήρησε το αρχικό κείμενο που παραδόθηκε από την κοινή έκδοση των μεσαιωνικών χειρογράφων. Η γραφές αυτής της κοινής έκδοσης είναι πιο αυθεντικές από των σχολίων (που είναι εικασίες αλεξανδρινών π.χ. του Αρίσταρχου). Αρα η προ- και η μετααλεξανδρινή έκδοση είναι ανώτερη της αλεξανδρινής του Αρίσταρχου (που ίσως και να μην πρέπει να την χαρακτηρίσουμε ως έκδοση). *Ο **Ρεγκάκος** θεωρεί προκατελημμένες αυτές τις θεωρίες: βλ. περαιτέρω **Haslam** σελ. 89κ.εξ. για τις εικασίες (;) του Αρίσταρχου και την δυσκολία μας να ξέρουμε τη μέθοδο του Ζηνόδοτου.

Στην ίδια γραμμή και οι Allen (Monro) και ο van Thiel επανέρχονται στην *κοινή έκδοση* του Wolf, υποτιμούν τον Αρίσταρχο και τις γραφές των σχολίων. Η ειρωνεία είναι ότι ο ίδιος ο εκδότης των σχολίων, Erbse, επίσης υποτιμά το κύρος του Αρίσταρχου ως ομηρικού εκδότη.

Ο όρος *κοινή* είναι δάνειο από την χρήση της Βίβλου, όπου κοινή (λατινιστί *vulgata*) χρησιμοποιείται εντέλει ως συνώνυμο του οικουμενική, άσπιλη, διορθωμένο, απαλλαγμένο από αλλοιώσεις, έγκυρη, χωρίς διορθώσεις.

Και ο Αρίσταρχος μιλά για κοινές ομηρικές εκδόσεις και ίσως πρόκειται για την αθηναϊκή *κατά πόλιν* του 4ου αι. (έτσι η Mika Jensen 1980: βλ. Haslam 89 shm.37). Ενδιαφέρον είναι ότι στα σχόλια παπύρων πάντα απαντά η λέξη *κοινή* στον ενικό (σαν να είναι ένα έγκυρο δηλ. και διορθωμένο κείμενο;), ενώ στα μεσαιωνικά σχόλια άλλοτε ενικός άλλοτε πληθυντικός. Ο Αρίσταρχος σε κάθε περίπτωση θεωρεί ότι προέχει η *διόρθωσις*, δηλ. η αποκατάσταση των γνήσιων ή πρωτότυπων γραφών σε ένα φθαρμένο κείμενο.

*Βλ. για τον όρο *κοινή* σε αλεξανδρινή φιλολογική παράδοση σε **Haslam σελ. 88**: δεν ταυτίζεται με τη δική μας κοινή έκδοση. Έχει γραφές που διαφέρουν από τα μεσαιωνικά χειρόγραφα. Κυρίως **104 κ.εξ.**

Άλλη ερμηνεία του όρου κοινές εκδόσεις στα ομηρικά σχόλια παπύρων (S. West που ακολουθεί ο Haslam): αρχαιότεροι πτολεμαϊκοί πάπυροι που θεωρούμε δείγματα των κοινών εκδόσεων. Άρα η *κοινή* είναι λαϊκό και άρα κατώτερο αντίγραφο;

Σχόλια D λέγονται scholia minora

Διαιρούνται σε 4 κατηγορίες (Henrichs 1971 , 1974) :

1) σχόλια στο περιθώριο των παπυρικών εκδόσεων του Ομήρου και στα διάστιχο των μεσαιωνικών χειρογράφων.

*Τα σχόλια στο διάστιχο των **A και T** κωδίκων που πορέχονται από τα σχόλια D δημοσιεύθηκαν από **Dindorf, E. Maas** (βλ. παραπάνω).

2) ομηρικές γλώσσαι, σε παπύρους και μεσαιωνικά χειρόγραφα. Ένα δηλ. λήμμα (μεμονωμένη λέξη ή φράση) και εξήγησή του.

3) ομηρικά λεξικά από παπυρικά και μεσαιωνικά χειρόγραφα.

4) εκτενείς παραφράσεις σε πεζό λόγο σε παπυρικά και μεσαιωνικά χειρόγραφα.

(Haslam: το παλαιότερο χειρόγραφο των σχολίων D για την *Ιλιάδα* χρονολογείται τον 9ο αι. και για την *Οδύσσεια* τον 10ο. Βλ. **Haslam σελ. 76, σημ. 17 για το χειρόγραφο Ve¹** μεταξύ Ρώμης και Μαδρίτης, πιθανόν ήδη του πρώτου μισού του 9ου· της Οδύσσειας είναι το Bodleianum του 11ου από τον van Theil.

το 1) ανάγεται συχνά σε γραφές αλεξανδρινών φιλολόγων, αλλά γενικά παραλείπουν το όνομα του λόγιου στην αυθεντία του οποίου στηρίζονται και συχνά είναι εξεζητημένες λόγιες επιτομές και πραγματείες ή και απλοϊκά κείμενα. Τα μεσαιωνικά σχόλια D έχουν την τάση να διατηρούν τις σχετικά πιο λόγιες γραφές των αρχαίων πηγών ή έχουν λήμματα που δεν απαντούν στην άμεση παράδοση των επών. Σώζει επίσης μια λόγια κληρονομιά ήδη των αλεξανδρινών Ομηριστών που είναι μια *συλλογή ιστοριών*, η λόγια εκδοχή της μυθολογικής ιστορίας (Mythographus Homericus). **Το μεγαλύτερο μέρος των scholia minora που παραδόθηκε από το αρχέτυπο των μεσαιωνικών χειρογράφων των σχολίων D και τον κώδικα του λεξικού του Απολλώνιου Σοφιστού πρέπει να έμοιαζε με το παγιωμένο corpus πληροφοριών που προσφέρουν τα ομηρικά σχόλια στους παπύρους της ρωμαϊκής περιόδου.**

1. Εκδόσεις χαριέστεραι:

α. λογίων (Ψιανού, κατὰ Ψιανόν). Βλ. **Haslam σελ. 87** ίσως με κριτικές σημειώσεις κι όχι συνεχή κείμενα; (**Haslam 87**).

β. Εκδόσεις πολιτικά ή κατά πόλιν (η Χία, Μασσαλία, Σινώπη Αργολίδα, Κρήτη, Αιολίδα μόνον για την Οδ., Κύπρος: αἱ ἀπὸ τῶν πόλεων): τις απέκτησαν δηλ. κάποιες πόλεις. Μπορεί να ομοιάζουν μεταξύ τους και να διαφέρουν από την κοινή έκδοσιν. Ας πούμε **o van der Valk** θεωρεί όλες τις γραφές του εικασίες και κατώτερες άρα δεν μας ενδιαφέρουν αυτές οι εκδόσεις!

2. Δημώδεις ή κοιναί (κατώτερες)

Η άποψη του Nagy

αντί να μιλούμε για προφορικές παραδόσεις που διαστρεβλώνουν το ομηρικό κείμενο (**Wolf**) μπορούμε να δούμε το θέμα θετικά, ήγουν δεν φθείρεται το πρωτότυπο άσμα αλλά

κάθε εκτέλεση σε μία προφορική παράδοση μπορεί να αναδημιουργήσει μια δεδομένη σύνθεση και έτσι προκαλεί μια νέα πρωτότυπη εκδοχή. Άρα από μία και ίδια προφορική παράδοση μπορούν να δημιουργηθούν ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ αυθεντικές παραλλαγές σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές της εξέλιξής της.

το οποίο απήγγελλαν οι ραψωδοί, ήταν ήδη από πολύ παλιό καιρό διάφοροι ραψωδοί από τους οποίους ορισμένοι έπαιναν τους άλλους να μην αναγκαστούν να αλλάξουν πολλά πράγματα. Στο πρώτο βιβλίο του έπος ο Όμηρος άφησε τα έρμηνεία αυτή φαίνεται να συζητάει για το σχόλιο στον Διονύσιο ο οποίος λέει τα έπη του Ομήρου, τα οποία έγραψαν άνθρωποι και δεν καταγράφηκαν στην εποχή του Πεισίστρατου. Τό

